

Lidia Derfert-Wolf

Wskaźniki efektywności i statystyka biblioteczna jako narzędzia zarządzania biblioteką : omówienie ogólnopolskich badań bibliotek naukowych AFBN

Forum Bibliotek Medycznych 3/2 (6), 144-157

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mgr Lidia Derfert-Wolf
Bydgoszcz, UT-P

**WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI I STATYSTYKA BIBLIOTECZNA
JAKO NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA BIBLIOTEKĄ. OMÓWIENIE
OGÓLNOPOLSKICH BADAŃ BIBLIOTEK NAUKOWYCH AFBN**

Plan prezentacji

- O badaniach funkcjonalności bibliotek
- Projekt AFBN
- Możliwości wykorzystania rezultatów AFBN
- Wybrane wyniki badań porównawczych

Badanie funkcjonalności bibliotek

- efektywność procesów i usług
- satysfakcja użytkowników
- opinie o ważności poszczególnych usług
- wskaźniki ilościowe
- wskaźniki jakościowe
- statystyka biblioteczna

w jakim celu?

- lepsze zarządzanie
- ulepszanie usług
- badania porównawcze
- benchmarking
- rankingi

Wypracowywanie standardów/wzorców w skali kraju

- uporządkowanie i ujednolicenie gromadzonych danych statystycznych ...
- wytypowanie zestawu wskaźników i podanie metod ich obliczania ...
- wieloletnie, systematyczne badania porównawcze ...
- ... standardy krajowe

Normy i zalecenia międzynarodowe

- PN-ISO 11620:2006 Informacja i dokumentacja – Wskaźniki funkcjonalności bibliotek
- **ISO 11620:2008 Information and documentation – Library performance indicators**
- PN-EN ISO 2789:2005 Informacja i dokumentacja - Międzynarodowa statystyka biblioteczna (wycofana)
- **Norma ISO 2789:2006 Information and documentation – International library statistics**
- Poll R., te Boekhorst P. Mierzenie jakości: międzynarodowe zalecenia do pomiaru wykonania zadań w bibliotekach akademickich, Wrocław 2004
- **Poll R., te Boekhorst P. Measuring Quality. Performance Measurement in Libraries. IFLA Publications 127. K.G. Saur, 2007**

Projekt AFBN

Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce

- Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych - utworzony (nieformalnie) w 2001 r. – 9 osób
- prace Zespołu wpisane do zadań Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych
- Aplikacja internetowa – 2003 r.
- Porozumienie (ośrodki, w których zatrudnieni są członkowie ZSBN) – 2004 r.
- koordynator - Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
- projekt (był!) częściowo finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Projekt AFBN - cele

- opracowanie metody oceny funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce
- pozyskiwanie danych do bazy komputerowej w celu opracowania wskaźników i standardów
- prowadzenie badań porównawczych wyników analizy ze wskaźnikami i standardami bibliotek zagranicznych
- opracowywanie i publikowanie rocznych raportów
- cele pośrednie:
 - rekomendowanie istotnych wskaźników różnym gremiom, np. MNiSzW, komisjom akredytacyjnym, twórcom rankingów prasowych
 - współpraca z GUS

Projekt AFBN – aplikacja sieciowa

- wypełnianie, modyfikacja i wysyłanie przez biblioteki ankiety w trybie on-line
- automatyczne obliczane wybranych wskaźników efektywności na podstawie danych z ankiet
- automatyczna weryfikacja poprawności wypełnienia pól w ankiecie
- badania porównawcze prowadzone przez ZSBN
- analizowanie danych oraz wskaźników indywidualnie przez biblioteki

<http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/>

Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce

Informacje ogólne | Instrukcje | Ankiety | Wyniki badań | Przegląd ark.

Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce

Szanowni Państwo!
Informujemy, iż ankiety za rok 2009 można składać do 30.11.2010 r.

[Wzrost ankiety dla bibliotek akademickich w formacie PDF](#)
[Wzrost ankiety dla bibliotek branżowych i publicznych w formacie PDF](#)

Projekt "Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce" (AFBN) służy wszystkim bibliotekom naukowym do wypełniania ankiet i wnoszenia tym samym wkładu w wypracowanie standardów/wzorców funkcjonowania. Wszystkie dane szczegółowe zawarte w bazie AFBN nie są widoczne dla osób postronnych i nie mogą być w żadnej formie rozpowszechniane bez zgody instytucji, których dotyczą oraz Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych (ZSBN). Korzyści z zarejestrowania biblioteki i wypełnienia ankiety stanowią natomiast:

- uzyskanie automatycznie obliczonych **wskaźników**;
- przeglądanie i analiza własnych danych wg lat, kategorii pytań czy wskaźników;
- porównywanie własnych rezultatów ze średnią, medianą, wartością minimalną i maksymalną w danej grupie bibliotek wg wybranych kategorii danych i wskaźników.

Planuje się możliwość pobierania przez biblioteki danych ze swoich ankiet do ogólnokrajowych rankingów (np. w popularnych tygodniakach), jeśli twórcy rankingów zaakceptują rekomendowane przez środowisko wskaźniki.

Projekt AFBN, którego nadrzędnym celem jest wypracowanie standardów/wzorców dla polskich bibliotek naukowych, zakłada realizację następujących zadań:

- pozyskiwanie danych w celu opracowania wskaźników i standardów dla bibliotek naukowych w Polsce,
- opracowywanie i publikowanie rocznych raportów,
- rekomendowanie wskaźników, istotnych dla charakterystyki działalności bibliotek, tworzenie rankingów krajowych, (publikowanych, np. w prasie).

Projekt AFBN - ankieta

- pracownicy
- zbiory biblioteczne
- budżet
- infrastruktura
- udostępnianie zbiorów
- usługi informacyjne
- dydaktyka biblioteczna
- własne wydawnictwa, własne bazy danych
- współpraca bibliotek, organizacja imprez, aktywność zawodowa pracowników
- wybrane wskaźniki efektywności

Ankieta za rok 2009
Stan na dzień 31.12.2009

Fragment formularza ankiety

1. Liczba bibliotek w systemie biblioteczno-informacyjnym uczelni wraz z Biblioteką Główną¹

2. Dane w ankiecie dotyczą:

a) Biblioteki Głównej² TAK NIE

b) sieci bibliotek wraz z Biblioteką Główną² TAK NIE

PRACOWNICY

3. Liczba pracowników³ biblioteki:

a) działalności podstawowej⁴

b) administracyjnych

c) technicznych

d) pracowników obsługi⁵

4. Liczba pracowników działalności podstawowej⁴:

a) z wyższym wykształceniem bibliotekarskim (łącznie ze studiami poddyplomowymi)

b) innym wyższym wykształceniem

c) z wykształceniem wyższym zawodowym⁶

d) z wykształceniem średnim

e) z wykształceniem zawodowym lub podstawowym

5. Liczba pracowników działalności podstawowej⁴ w wieku:

a) do 30 lat

b) 31-40 lat

c) 41-50 lat

d) powyżej 50 lat

1) Biblioteczna, dokumentalna, pracownicy informatyki, instruktorzy w bibliotekach publicznych, pracownicy digitalisats, informatyzacji zbiorów, instruktorzy, magazynierzy (w przekroju netto)

Pytania TAK/NIE

Dane liczbowe

Objaśnienia

Syzyfki

Projekt AFBN - wskaźniki

- w ankiecie za 2009 r.
 - 93 wskaźniki: 14 podawanych przez biblioteki i 79 obliczanych automatycznie
 - wiele wskaźników liczonych potrójnie (użytkownik, student, słuchacz studiów stacjonarnych)
- potrzeba wyboru krajowego zestawu wskaźników funkcjonalności

Projekt AFBN – wybrane wskaźniki

- Wydatki biblioteki na 1 użytkownika w PLN
- Wydatki na zakup zbiorów na 1 użytkownika w PLN
- Budżet biblioteki jako % budżetu Uczelni
- Zarejestrowani użytkownicy z uczelni jako % potencjalnych użytkowników
- Liczba vol. (jedn. obliczeniowych) na 1 użytkownika
- Liczba vol. nowych nabytków (książki - zakup) na 1 użytkownika
- Wydatki na zbiory elektroniczne jako % wydatków na zbiory ogółem
- Liczba użytkowników na 1 pracownika biblioteki
- Powierzchnia biblioteki na 1 użytkownika
- Liczba użytkowników na 1 miejsce pracy w bibliotece
- Liczba wypożyczeń na 1 zarejestrowanego czytelnika
- Liczba odwiedzin w czytelniach na 1 użytkownika
- Aktywność wykorzystania zbiorów
- Liczba zrealizowanych wypożyczeń międzybibliotecznych jako % zamówień

Projekt AFBN – wybrane wskaźniki

- Liczba godzin przysposobienia bibliotecznego na 1 pracownika biblioteki
- Liczba godzin innych szkoleń użytkowników i zajęć dydaktycznych na 1 pracownika biblioteki
- Pracownicy z wyższym wykształceniem bibliotekarskim (w tym podyplomowe) jako % ogólnej liczby pracowników DzP
- Pracownicy obsługi użytkowników (udostępnianie, magazyny, Informacja naukowa) jako % ogólnej liczby pracowników DzP
- Przyrost zbiorów (książki)
- Liczba użytkowników na 1 stację roboczą z dostępem do Internetu
- Liczba vol. książek w wolnym dostępie jako % ogólnej liczby vol. książek
- Czas przysposobienia dokumentu (dni)
- Liczba godzin (w tygodniu), w których dostępne są usługi biblioteczne

Wykaz wskaźników 2009

http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/AFBN_wskazniki.pdf

Adresaci rezultatów projektu AFBN

- zarejestrowane biblioteki wypełniające ankiety
- Pozostałe biblioteki naukowe
- Zespół AFBN
- praktycy i teoretycy bibliotekoznawstwa
- instytucje oceniające biblioteki
- stowarzyszenia zawodowe
- wszyscy inni zainteresowani osiągnięciami polskich bibliotek

Możliwości korzystania ⇨ ZSBN

Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych
za rok 2008
(Liczba analizowanych ankiet: 30)

Procentowy udział budżetu biblioteki do budżetu Uczelni
(Liczba analizowanych wartości: 30, pominięto 0 wartości #)

	średnia	mediana	max	min
akademicka - uniwersytecka	3.67	3.36	6.2	2.23
akademicka - politechnika, akademicka o profilu technicznym	2.26	2.1	3	1.58
akademicka - medyczna	2.05	1.89	2.79	1.61
Wszystkie wybrane biblioteki	2.84	2.81	6.2	1.58

Liczba vol. nowych nabytków na 1 studenta
(Liczba analizowanych wartości: 30, pominięto 0 wartości #)

	średnia	mediana	max	min
akademicka - uniwersytecka	0.29	0.26	0.76	0.06
akademicka - politechnika, akademicka o profilu technicznym	0.26	0.25	0.43	0.09
akademicka - medyczna	0.57	0.54	0.95	0.24
Wszystkie wybrane biblioteki	0.32	0.26	0.95	0.06

Efekty pracy ZSBN ⇨ raporty

The screenshot shows the ZSBN website interface. At the top, there is a navigation menu with the following items: [Informacje ogólne](#), [Instytucje](#), [Ankiety](#), [Wyniki badań](#), and [Przydatne linki](#). Below the menu, there is a section titled "Wyniki badań" (Research Results). Under this section, there is a list of reports:

- [Wydawnictwo: Wykazy biblioteczności dla bibliotek akademickich w latach 2002-2008](#)
- [Wydawnictwo: Wykazy biblioteczności dla bibliotek akademickich w latach 2002-2007](#)
- [Wydawnictwo: Wykazy biblioteczności dla bibliotek akademickich w latach 2002, 2008](#)
- [Wyniki badań za rok 2008](#)
- [Wyniki badań za rok 2007](#)
- [Wyniki badań za rok 2006](#)
- [Wyniki badań za rok 2005](#)
- [Wyniki badań za rok 2004](#)
- [Wyniki badań za rok 2003](#)
- [Wyniki badań za rok 2002](#)

Efekty pracy ZSBN ⇒ raporty

1. Liczba wydawnictw
2. Liczba tytułów
3. Liczba egzemplarzy
4. Wskaźniki wydawnictw podano w zł. Wskaźniki finansowe dotyczące wydatków odnoszą się do wydatków na działalność bieżącą z wykluczeniem inwestycji.
5. Wskaźniki "przynos zbiorów" liczone wg wzoru: nabycia minus ubytki.
6. Wskaźnik "aktywność wykorzystania zbiorów" był obliczany wg wzoru:

Liczba wypożyczeń na zewnątrz (wraz z prolongatami) + Liczba vol. (łącznie książek, czasopism i innych materiałów) udostępnionych na miejscu + Liczba realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych (w jednostkach obliczeniowych) na zewnątrz (liniowe + zagraniczne) / (zbiór zbiorów (książki w vol. + czasopisma w vol. + zbiory specjalne ujęte))

7. Pozostałe wyrażenia znaleźć można w przypisach do poszczególnych pytań w formularzu ankiety umieszczonej na stronie <http://isb.z.ty.amu.edu.pl/strodozyciel>.

Zbiorcza analiza ankiet wg danych z 31.12.2008 r.

W analizie uwzględniono wskaźniki podawane przez biblioteki w ankietach oraz wskaźniki obliczone automatycznie na podstawie danych z ankiet. Tabele opracowano wg następujących grup wskaźników:

1. wskaźniki ogólne
 - o [wskaźnik finansowy z podziałem na kategorie](#)
 - o [wskaźnik finansowy ogółem, wskaźnik finansowy bibliotek publicznych i branżowych](#)
2. wskaźniki finansowe
 - o [wskaźnik finansowy z podziałem na kategorie](#)
 - o [wskaźnik finansowy ogółem, wskaźnik finansowy bibliotek publicznych i branżowych](#)
3. wskaźniki dotyczące zbiorów (stan, przyrost, opracowanie)
 - o [wskaźnik finansowy z podziałem na kategorie](#)
 - o [wskaźnik finansowy ogółem, wskaźnik finansowy bibliotek publicznych i branżowych](#)
4. wskaźniki dotyczące usług (wypożyczanie, usługi informacyjne, szkolenia)
 - o [wskaźnik finansowy z podziałem na kategorie](#)
 - o [wskaźnik finansowy ogółem, wskaźnik finansowy bibliotek publicznych i branżowych](#)
5. wskaźniki dotyczące pracowników, struktury organizacyjnej i aktywności zawodowej
 - o [wskaźnik finansowy z podziałem na kategorie](#)
 - o [wskaźnik finansowy ogółem, wskaźnik finansowy bibliotek publicznych i branżowych](#)
6. zdalne usługi katalogowe, wydawnictwa własne, współpraca bibliotek, imprezy - [wskaźnik pracy bibliotek](#)

Możliwości i korzyści ⇒ inni

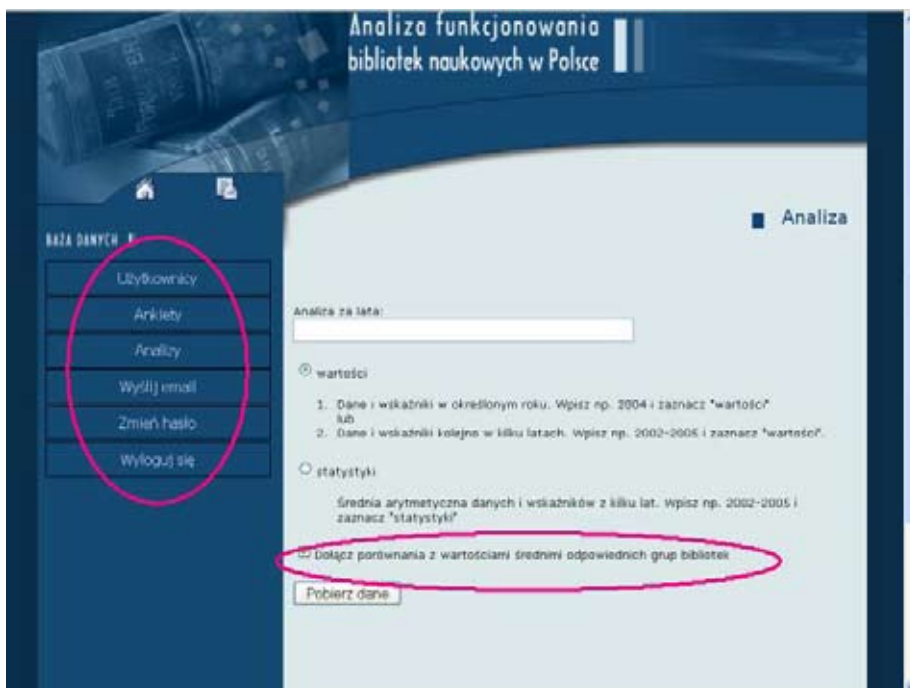
- badania własne, materiały źródłowe do publikacji
- tworzenia wieloaspektowych zestawień
- prezentowanie różnym gremiom danych o bibliotekach (w tym promocja!)
- oceny zewnętrzne
- rankingi prasowe

Możliwości i korzyści – zarejestrowane biblioteki

- uzyskanie automatycznie obliczonych wskaźników
- przeglądanie i analiza własnych danych wg lat, kategorii pytań czy wskaźników
- porównywanie własnych rezultatów ze średnią, medianą, wartością minimalną i maksymalną w danej grupie bibliotek

AFBN – wskaźniki obliczane automatycznie po wypełnieniu ankiety

WSKAŹNIKI AUTOMATYCZNE	
Liczba pracowników biblioteki jako procent ogólnej liczby pracowników Uczelni	0,800 %
Zarejestrowani użytkownicy z własnej uczelni jako procent potencjalnych użytkowników	90,000 %
Liczba vol. (jedn. obliczeniowych) na 1 użytkownika	2,600
Liczba vol. (jedn. obliczeniowych) na 1 studenta	2,880
Liczba vol. (jedn. obliczeniowych) na 1 studenta (studia stacjonarne)	4,320
Liczba vol. książek na 1 użytkownika	2,000
Liczba vol. książek na 1 studenta	2,200
Liczba vol. książek na 1 studenta (studia stacjonarne)	3,320
Liczba vol. nowych nabytków (książki - zakup) na 1 użytkownika	0,200
Liczba vol. nowych nabytków (książki - zakup) na 1 studenta	0,220
Liczba vol. nowych nabytków (książki - zakup) na 1 studenta (studia stacjonarne)	0,320
Wydatki na zbiory elektroniczne jako procent wydatków na zbiory ogółem	6,667 %
Liczba użytkowników przypadająca na 1 pracownika biblioteki	1 250,000
Liczba studentów przypadająca na 1 pracownika biblioteki	1 128,000
Liczba studentów (studia stacjonarne) przypadająca na 1 pracownika biblioteki	750,000
Powierzchnia biblioteki przypadająca na 1 użytkownika	1,000 m ²
Powierzchnia biblioteki przypadająca na 1 studenta	1,111 m ²
Powierzchnia biblioteki przypadająca na 1 studenta (studia stacjonarne)	1,667 m ²
Liczba użytkowników na 1 miejsce w czytelniach	41,800

analiza za rok 2006
(Liczba analizowanych ankiet: 1)

[Powrót](#)

Wydatki biblioteki na 1 użytkownika w PLN

(Liczba analizowanych wartości: 1, pominięto 0 wartości #)

rok 2006	średnia	mediana	maksimum	minimum
Biblioteki akademickie państwowe typu politechnika, akademicka o profilu technicznym (z 12 ankiet)	202,31	210,76	300,00	40,89
Biblioteki akademickie państwowe (z 24 ankiet)	222,72	197,98	538,90	40,89
Biblioteki akademickie ogółem (z 28 ankiet)	211,65	192,22	538,90	40,89

2006
248

Zarejestrowani użytkownicy z własnej uczelni jako procent potencjalnych użytkowników

(Liczba analizowanych wartości: 1, pominięto 0 wartości #)

rok 2006	średnia	mediana	maksimum	minimum
Biblioteki akademickie państwowe typu politechnika, akademicka o profilu technicznym (z 12 ankiet)	77,79	78,45	100,00	50,19
Biblioteki akademickie państwowe (z 24 ankiet)	77,80	81,56	100,00	38,21
Biblioteki akademickie ogółem (z 39 ankiet)	75,74	81,22	100,00	3,65

Liczba vol. nowych nabytków na 1 użytkownika

(Liczba analizowanych wartości: 1, pominięto 0 wartości #)

2006

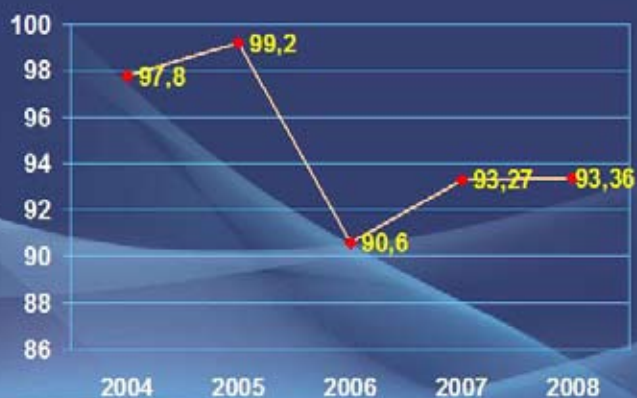
Wybrane wyniki badań porównawczych 2002-2008

- statystyka bazy
- przykładowe wskaźniki dla bibliotek medycznych – wyłącznie dla zobrazowania możliwości AFBN – wybór wskaźników przypadkowy!
- inne wskaźniki w prezentacji: *Selekcja – konieczność, obowiązek i dylemat, czyli które książki, jak i kiedy ubytkujemy w Bibliotece Głównej GUMed / Małgorzata Gorczewska, Kamila Mamorska*

Statystyka bazy AFBN – liczby zatwierdzonych ankiet

Grupy / rodzaje bibliotek			Rok						
			2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
akademicka	publiczna	uniwersytecka	6	8	8	8	8	13	13
akademicka	publiczna	profil techniczny	8	10	10	10	12	11	13
akademicka	publiczna	medyczna	1	1	3	3	3	3	4
akademicka	publiczna	ekonomiczna	-	1	1	1	-	-	-
akademicka	publiczna	rolnicza	-	2	2	2	1	1	-
akademicka	niepubliczna	ekonomiczna i inna	1	3	3	14	15	11	12
publiczna			1	2	2	3	3	3	3
branżowa: PAN, PAU			-	2	2	3	2	2	2
RAZEM			17	29	31	44	44	44	47

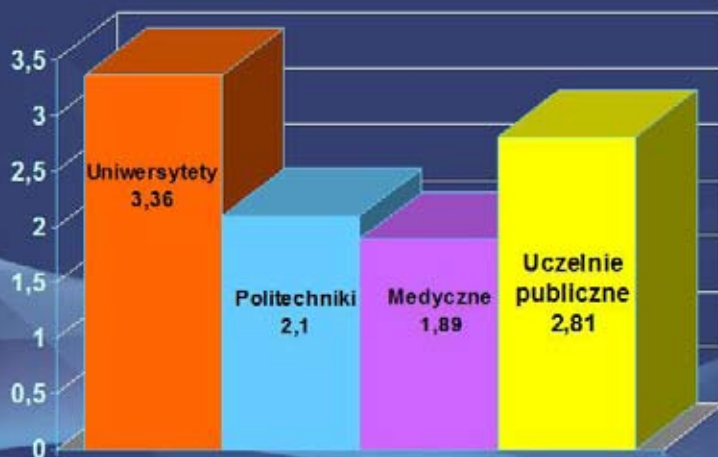
Liczba zrealizowanych wypożyczeń międzybibliotecznych jako procent wszystkich zamówień (medyczne)

Liczba wypożyczeń i odwiedzin w czytelnich na 1 użytkownika (medyczne)

Budżet biblioteki jako procent budżetu uczelni (2008 r.)

Interaktywne szkolenia użytkowników w 2008 r. – odsetek odpowiedzi TAK

